

700 YILLIK TARİHİ GEÇMİŞE SAHİP BURSA CUMALIKIZIK KÖYÜ ALAN ARAŞTIRMASININ SOSYOLOJİK ANALİZİ

Melda Medine GÜLEÇ¹

ÖZET

Araştırmada ele alınıp incelenen yerleşim birimi, 700 yıllık geçmişi ile tarihi, kültürel ve doğal zenginliğe sahip Bursa'nın özgün bir bölgesi olan Cumalıkızık Köyü'dür. Çalışmada Cumalıkızık Köyü'nün sosyolojik, ekonomik, demografik, coğrafi, tarihi ve kültürel yapısının genel bir analizi yapılmıştır. Tarihsel arka plan dikkate alınarak köyün kurucu değerlerinin yaşayıp yaşamadığı sorgulanmıştır.

Köylünün beklentileri, algıları ve tutumları anket, gözlem ve mülakat yoluyla tespit edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi olan doğrudan görüşme yapılmıştır. Bu çerçevede köyde otopark görevlileri, Bulanlar Kınalı Kar ve Mavi Boncuk pansiyon yetkilileri ve ticaretle uğraşan kadınlarla (el ve ev ürünlerini kendi evlerinde ve tezgâhlarda satan hanımlar) mülakat yapılmıştır. Ayrıca Cumalıkızık'ta ekonomik amaca yönelik mevcut fiziksel yapının niceliksel kapasitesi ve ziyaretçi sayıları da araştırılmıştır.

Mevcut durum tespiti ve ihtiyaçlarla ilgili Tarım İl Müdürlüğü, Tedaş, Buski (Bursa Su ve Kanalizasyon İşletmesi), İtfaiye İl Müdürlüğü, Bursa Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü, köy okulunun müdür yardımcısı ve köy muhtarı ile görüşülerek resmi verilere ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmanın Köy sosyolojisi alanında, tarihi-orman köy grubunda yer alan köylerle ilgili genel bilgiler yansıttığı, günümüz şartlarında bir sosyo-ekonomik yorum getirdiği ve bundan sonra bu konu üzerinde yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülebilir.

¹ Öğr.Gör.; Giresun Üniversitesi, Espiye Meslek Yüksek Okulu.

ABSTRACT

Social Analysis of the Field Studying Cumalıkızık (Bursa) With its 700 Years of Historical Past

Be handled and examined in the study of residential units, 700-year history, historical, culturel and naturel richness of the region of Bursa, which is a unique Cumalıkızık Village. Cumalıkızık Village's sociological, economic, demographic, geographic, historical and cultural structure of a general analysis was done in the study. Considering the historical background of the village's founding values were recorded live and not live.

Farmer's expectations, perceptions and attitudes survey, were identified through observation and interviews. Qualitative research method was the direct talks. In this context, officials in the village parking lot, Bulanlar Kınalı Kar and Mavi Boncuk board officials engaged in commerce with the female (hand and home products sold at the ladies in their own homes) were interviewed. Also available for economic purposes Cumalıkızık'ta quantitative capacity of the physical structure and the number of visitors was also investigated.

Existing due diligence and needs related to the Directorate of Agriculture, TEDAŞ, BUSKİ, Fire Provincial, Directorate of Bursa Metropolitan Municipality Building Department, the Provincial Health Directorate, the village school vice principal and the village headman, after consultation with the official data is gathered.

Studies of the Rural Sociology in the field, on-the jungle village groups in the village about the general information to reflect today's conditions, a socio-economic interpretation and that this issue be conducted on hold the light can be thought.

Key Words: *Village, sociological, economic, architectural, historical, agriculture, animal husbandry, tradition.*

Tarihçe

Uludağ'ın kuzey eteklerinde kurulmuş yedi kızık köyünden biri olan Cumalıkızık, 1300 yıllarında Oğuzların "Kızık" boyu tarafından kurulmuştur. Kızıkların yöreye yerleşmesinin teşvik edilmesinde uygulanan strateji kuramlarından biri de, Kızık Bey'inin 7 oğlunun Karakeçili aşiretinin 7 kızı ile evlendirilmesi olayıdır. Köy, Ertuğrul Gazi'nin Uludağ eteklerinde 7 köy yeri sağlaması ile başlayan yerleşimler dizisinin birisidir (Gürer, 2003: 65-66). Bu yerleşim yerlerinin adlarını alma rivayetlerinden birisi de şu şekildedir: Cumalı Bey'in kurduğu köy Cumalıkızık, Fethi Bey'in kurduğu köy Fethiyekızık (sonradan Fidyekızık olmuştur), Hamlı Bey'in kurduğu köy

Hamamlıkızık, Dal Bey'in kurduğu köy Dallılıkızık, Bayındır Bey'in kurduğu köy Bayındırkızıktır. Derekızık ve Değirmenlikızık köylerini kuran beylerin adları bilinmemekle beraber onlar da adlarını bildik "dere" ve "değirmen" sözcüklerinden almışlardır. Kızık köylerinden Dallıkızık ve Bayındırkızık günümüzde yoktur. Günümüze ulaşamayan bu köylerle ilgili bilgilere Osmanlı'nın vergi, vakıf ve kadı sicilleri gibi belgelerinden erişilebilmektedir (Dara, 2001: 103).

Özgün halde ayakta kalabilmiş olan tek köy Cumalıkızık'tır. 1922 Yunan işgali sırasında Hüseyin adında bir köylü çocuğunun sayesinde köy yanmaktan kurtulmuştur.

Hüseyin köyün üst tarafında dolaşırken silah ve donanmalarıyla gezen milli çetelere rastlar. Çetenin reisi çocuğu yanına çağırır, "Ekmeklerinin kalmadığını köyden ekmek getirmesini" ister. Çocuk koşarak köye gelir. Muhtarın odasına heyecanla dalar. "Topları, tüfekleri ile askerlerimiz geliyor. Kurtulduk!" diyerek bağırır. Muhtarın odasında Yunan birliğinin komutanı da vardır. Çocuğun heyecanlı anlatışından şüphelenir, yanındaki tercümana çocuğun ne söylediğini sorar. Tercümanı dinler dinlemez, hemen düdük öttürerek askerlerini toplar. Köyü yakmak için kundakları bile hazır olmasına rağmen kullanmaya fırsat bulamadan koşarak köyden aşağıya kaçarlar. Cumalıkızık yanmaktan böyle kurtuldu derler (Uluumay, 2009: 45-46).

Cumalıkızık Köy'ünün adı ile ilgili diğer bir rivayet de, camisi olan köy anlamında önce "Camilikızık" dendiği, sonra camisi olmayan köyler buraya Cuma Namazı'nı kılmak için geldiğinden dolayı "Cumalıkızık"a dönüştüğü şeklindedir (Dara, 2001: 102).

Kızık köylerinin bulunduğu alanda birkaç manastır kalıntısı dışında Osmanlı öncesi yerleşimi gösteren buluntular yoktur. Kızık köyleri sakinlerinin bu yöreye ne zaman geldiklerine dair en belirleyici kanıt 1339 tarihli Orhan Gazi Vakfı'dır. Bu vakfiyede köyün ilk ismi "Kızık Şihlar" olarak geçmektedir. Kızık köylerinin Orhan İmaretine'ne vakfedilmiş olması bu köylerin kuruluşunun bu tarihten önce olduğunu gösterir. (Oğuzoğlu, 2001: 77; Dostoğlu, 2009: 26). 1339 tarihli Orhan Bey imaretine hem mutfak malzemesi, hem de gelir sağlayacak kapasitede meyvecilik ve değirmencilik yapılması köylerin kuruluşunun Bursa'nın kuruluşundan önce olduğunu gösterir.

Cumalıkızık; bir vakıf köyü olduğundan "serbest" olarak kaydedilmiştir. Sadece ilgili vakfın mütevellisi karışık gelirlerini toplayabilirdi.

1980 yılında yeniden keşfedilip Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından koruma altına alınan köy; günümüze kadar çeşitli

yarışmalar ve projelerle, üniversiteler tarafından yapılan çeşitli araştırmalarla korunmaya ve yaşatılmaya çalışılmıştır. Cumalıkızık halkı ise köy ile ilgili somut beklentiler içindedir. Bu beklentiler doğrultusunda 2007 yılında Belediye, Özel İdare ve Mimarlar Odasının işbirliği ile bir yarışma düzenlenmiş, akabinde köyün tescilli yapılarının rölöveleri alınarak köyü 3000. bin yıla taşıyacak gösterim belirlenmesi hedeflenmiştir (Saral, 2007: 4; Kırayoğlu, 1999: 54).

Konum

Cumalıkızık, Bursa-Ankara karayolunun 10. kilometresinden güneye ayrılan il yolunun 3. kilometresindedir. Denizden yüksekliği ortalama 340 m.dir. Uludağ eteklerinde yer alan Cumalıkızık, yaklaşık 10 hektarlık bir alanda kurulmuştur. 1987 yılında Bursa'nın Büyükşehir Belediyesi olmasıyla Yıldırım Belediyesi sınırlarına dâhil olan Cumalıkızık Köyü; Karapınar ve Değirmenönü mahalleleri arasında kalmaktadır. Batıda Hamamlıkızık Köyü, kuzeyde Değirmenönü Mahallesi güneyde ise Uludağ yamaçları ile sınırlanmıştır.

GİRİŞ

Toplumsal değişimler her toplumda farklı hızda ilerler ve toplumu pek çok yönden etkiler. Bu hızlı değişim sürecinde de doğal olan ihtiyaçları karşılayamaz duruma geldiği için eski dokunun yozlaşması kaçınılmazdır. Mevcut yapılar işlevlerini yitirir ve beraberinde yeni arayışlar getirirler.

Köyden kente göçün başlıca nedenleri arasında kentte iş sahasının çok çeşitli olması ile daha fazla gelir getirmesi beklentisi gelir. Cumalıkızık Köyü'nde fiziksel bazı eksiklikler ile tarımda makineleşmenin bir sonucu olarak artan işsizlik gençleri yönü başta Bursa olmak üzere kente göçe zorlamıştır. Göç edenler şehirde emlakçılık, tornacılık, elektrikçilik vb. işler yapmaktadır. Köy muhtarı ve Köyün Okul Müdür Yardımcısı'nın da belirttiği gibi köyün nüfusu pek bir artış gösterememektedir. Ayrıca Cumalıkızık'ta görevli eğitim personeli de köyün nüfusunun artış gösteremeyişini, şu an itibariyle Cumalıkızık köyünün statik bir yapısının olmasına ve köyün gelişemeyişine bağlıyor. Yetkililerden alınan bu bilgiler Cumalıkızık halkına yapılan anket sonuçlarıyla da örtüşmektedir.

56 sorudan oluşan anket, köyde yaşayan 90 kişiye uygulanmıştır. Ankete katılanların cinsiyet, yaş grubu ve meslek dağılımı bilgisi aşağıdaki tablo 1, tablo 2 ve tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 1: Cinsiyet bilgisi

ERKEK	49 kişi
KADIN	41 kişi

Tablo 2: Yaş grupları bilgisi

14-20 yaş	12 kişi
21-35 yaş	20 kişi
36-50 yaş	36 kişi
51-64 yaş	17 kişi
65 ve üzeri	5 kişi

Tablo 3: Meslek grupları bilgisi

ŞÖFOR	2
SERBEST MESLEK	8
PAZARCILIK – EL İŞİ	13
ÖĞRENCİ	7
MUHTAR	1
İŞSİZ	1
İŞÇİ	7
EV HANIMI	22
ESNAF	7
EMEKLİ	6
ÇİFTÇİ	16

Demografik Yapı

Nüfus bir yandan aritmetik bir gerçeklik olmakla beraber öte yandan hem coğrafi, hem ekonomik hem de sosyal bir gerçekliktir (George, 1976: 5). Araştırmada verilecek olan demografik bilgiler sadece sayılama yol ve teknikleri değil aynı zamanda sosyolojik bir içerik de taşımaktadır.

Cumalıkızık Köyü'nün demografik yapısı incelediğinde, köyün toplam nüfusunun eskiden günümüze oranla daha fazla olduğu saptanmıştır. Köyün nüfusu 1940'da 922 (474 kadın–448 erkek), 1955'te 984 (484 erkek 500 kadın), 1970'te 872 (437 erkek- 433 kadın), 1975'te 869 (434 kadın–435 erkek), 1980'de 851 (423 erkek–428 kadın), 1985'te 843 (426 erkek–417 kadın), 1990'da 830 (420 erkek–410 kadın), 1998'de 588 kişidir (296 erkek–292 kadın) (Akkuş, 2009: 71). Bu durum köy nüfusunun 1955'ten 1990'a kadar sürekli azaldığını kanıtlar. Tarımda makinenin etkin olmadığı zamanlarda yüksek olan nüfus, ülkede sanayinin gelişmesi ve köydeki

ekonomik zorluklar gibi sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı kente doğru hareketlenmiştir.

Ekonomik nedenlerden dolayı kırdan kente yönelik göç, köyde iş gücünün azalmasına, yaş ortalamasının yükselmesine neden olmuştur. Genç nüfusun kente (Bursa'ya) göç etmesinin sebeplerinden biri de köyde yaşamak istemeyişleri ve kentte ikamet etmeyi, orada iskân sahibi olmayı itibar unsuru olarak görmeleridir.

Köy dökümünden elde edilen 2008 verilerine göre köyde 860 kişi yaşamaktadır. 2007 nüfus verilerine göre ise nüfusun yaş ve cinsiyetlerine göre dağılımı ile ilgili kayıtlara ulaşılmıştır. Bu bilgilere göre Cumalıkızık Köyü'nde halen 836 kişi yaşamaktadır. Bu nüfusun 420'si erkek 416'sı kadındır. Bu birbirine çok yakın nüfus oranı köyde daha çok evli çiftlerin yaşadığını ve geniş aile tipinden çok çekirdek ailenin var olduğunu göstermektedir. Geleneksel aile tipinin görülmeşi, aynı zamanda geleneğin de yavaş yavaş çözülmeye başladığının bir göstergesidir. İstihdam alanının darlığından dolayı kente çalışmak için göç eden nüfusun da zamanla kentlilik bilincine ulaşması, zihniyet değişikliği de bu durumun önemli göstergelerindendir.

Eğitim

Köyde ilkokul mezunu oranı erkeklerde %70 kadınlarda %58, ortaokul mezunu oranı erkeklerde %21 kadınlarda %12, lise mezunu oranı ise erkeklerde %17 kadınlarda %14, üniversite ve yüksek okul mezunu oranı ise toplam nüfus içerisinde %6'dır (Gürlük, 2001: 88).

Köyde bir tane okul bulunmaktadır, bu okul Cumalıkızık İlköğretim Okulu'dur. Okul 1947 yılında eğitim öğretime başlamıştır. Köyün eğitimiyle ilgilenen yöneticiler, köye kültürden önce paranın girdiğini, dolayısıyla, bireylerin zihniyetlerinde köyün kendine özgülüğünü, eşsizliğini yitirdiğini; köy halkının köye verdiği değeri, pazardaki meta cinsinden belirlediğini belirtmişlerdir. Yapılan gözlemler de bu durumu doğrulamaktadır.

İş Kolları

Cumalıkızık Köyü'nde oturan aktif erkek nüfus şehirde çalışmaktadır. Kadınlar ise yılın büyük bir bölümünü ev işlerinde geçirmektedir. Cumalıkızık Köyü'nün ekonomisi tarıma dayanmaktadır. Köylülerin %80'i tarım-hayvancılıkla uğraşüyor. Köyde işsizlik oranının resmi verilerde düşük olmasının sebebi kentte çalışan nüfustur. Bunun dışında köy içinde iş alanlarının yeterli düzeyde bulunduğunu ve mevcut iş olanaklarının köy halkını istihdama yetecek düzeyde olduğu söylenemez.

Sonuç olarak köyde genel olarak yapılan iş çiftçiliktir, gençler ise köy dışında çalışmaktadır denebilir. Köyün Bursa'ya yakın oluşu, ulaşım açısından kolaylık sağlaması, gençleri köyü bir uydu kent gibi düşünmeye ve yaşamaya yöneltmiştir. Buna bağlı olarak da köylüler için hem ekonomik hem de sosyal anlamda bir gelişme söz konusu olmuştur.

Köy dökümünden elde edilen 2008 verilerine göre köyde yaşayan 860 kişiden 688'i çiftçilik ile uğraşmaktadır. Ayrıca erkek nüfusunun önemli bir bölümü şehirde de çalıştığından, kentte iş bölümünün olması, uzmanlaşmanın artması, köye nispeten daha farklı çalışma alanlarının sahalanının oluşu, Cumalıkızık'ta ikamet edip şehirde çalışan nüfusun da, çok çeşitli işlerle uğraşmalarına zemin hazırlamıştır. Anket sonuçlarına göre şehirde çalışan köylülerin yaptıkları işler; eczacılık, elektrikçilik, iş makinesi ustalığı, işçilik, kalıpcılık, kasaplık, hazır giyim, marangozluk, motor teknikerliği, ön muhasebe elemanı, pazarlamacılık, pıdecilik, tekstil işi, tornacılık, çiçekçilik, avizecilik, sigortacılık gibi çeşitli iş kollarıdır. Bu meslek sahiplerinin sayısı 1 ila 4 arasında değişiklik göstermektedir.

Bursa'nın bir mahallesi haline gelen Cumalıkızık Köyü'nden kente düzenli minibüs ve otobüs seferleri vardır. Dizi çekimleriyle popüleritesi artan köye yurdun her köşesinden ziyaretçi gelmektedir. Bu gelişmeler köyde günlük ihtiyaca cevap verecek dükkânların açılmasına zemin hazırlamıştır. Yerel ürünlerin satışa sunulması ve belediyenin 1997'den itibaren haziran ayında "ahududu şenliği" adıyla gelenekselleştirilmiştir. Bu şenlikler sayesinde Cumalıkızık ürünleri talep görmüştür.

Mimari Yapı

Değişen sosyo-ekonomik yapı ve beraberinde getirdiği fiziksel değişiklikler geleneksel mimariyi olumsuz yönde etkileyen önemli etmenlerdendir. Tarih boyunca insanlar sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapılarına göre farklı özelliklerde kentsel ya da kırsal yerleşme birimleri oluşturmuşlardır. Bu yerleşim birimleri insan topluluklarının kendi geliştirdikleri normlar çerçevesinde oluşmuştur. Düzenli ve güvenli bir yaşam yaratma amacıyla kurulan bu yerleşim birimleri yüzyıllar süren değişme ve büyüme sürecinin ürünleridir. Sosyo-ekonomik koşullar bu değişme ve büyüme sürecinin yönünü, hızını ve hacmini belirlemektedir. Bunun sonucu olarak da bazı yerleşim yerleri hızlı, bazıları ise daha yavaş değişmektedir. Araştırmada Cumalıkızık Köyü'nün sosyal değişimin boyutlarından ne ölçüde etkilendiği saptanmıştır.

Doğal su kaynaklarına sahip köyde sular, kayrak taşlardan oluşan eğimli, dar sokaklardan akar. Taş sokaklar 2-2.5 metre genişliğindedir. Kayrak taşlar sokak, avlu ve evlerin giriş katı duvarlarında kullanılmıştır

(Akıncıtürk, 2001: 112). Köy ilk kurulduğu zamanlarda birkaç hane iken, büyüyen köye gerek duyuldukça yeni evler, sokaklar, çeşmeler yapılmıştır. Zamanla gerçekleşen bu oluşumda belli bir plan gözetilmemiştir (Dara, 2001: 104). Köyün ana caddesi yoktur. Birbirini gönyeli kesen sokaklara rastlanmaz. Sokakların işlevsel açıdan önemi; zamanla yapılan evlerin diğer sokak ve evlerle ilişkisini sağlamak, bir diğer işlevsel önemi ise köydeki bu dar sokaklar ile bu sokaklardaki yapıların birbirine bitişik olarak biçimlenişleri lodostan korunmayı sağlamadır. Bu sayede de birbirleri ile kenetlenmiş, omuz omuza duran yapılar rüzgârları kontrol edebilmektedir.

Resim 1: Dar sokaklardan bir örnek

Tüm yapılar kendi içine dönüktür. Bu da İslami değerlerin yaşam tarzında meydana getirdiği mahremiyet ve bunun toplumsal hayata yansımından oluşmuştur. Evlerin hemen hemen hepsinde görülen cumbalar, sosyal yapının gereği dışarı ile münasebeti sınırlı olan kadının, sokağı ev içinden de olsa rahatça gözlemesini sağlamaktır. Köyde evlerin kendi içlerine dönük olmasını, avlu duvarlarının yüksekliği de kanıtlar. Bu duvarların yüksek olması, sokaktan geçenlerden içerideki yaşantıyı gizlemek ve bu yolla mahremiyeti sağlamaktır (Dostoğlu, 2009: 36). Cumhuriyet sonrasında (1945–1950 yıllarına kadar) Cumalıkızık Köyü'nün sosyal değişimi, henüz tarımda makine etkin olmadığı için pek hızlı değildi. 1970'ten itibaren bölgedeki hızlı sanayileşme ve bunun getirdiği kentleşme, bu değişim hızını sağlamış bulunmaktadır.

Resim 2: Geleneksel yapıyı gösteren ev tiplerine örnek

Cumalıkızık Köyü değişen ekonomik yapısına rağmen, geleneksel mimari yapısını muhafaza etmektedir. Günümüze ulaşabilmeyi başaran ender Osmanlı yerleşim birimlerinin canlı örnekleri arasında gelir. Köy bünyesinde barındırdığı, tarihi cami, hamam, Bizans Dönemi'nden kalma kilise kalıntısı ve sivil mimari örnekleriyle 700 yıllık bir vakıf köyü olarak, tarihsel dokusunu yaşatmaya devam etmektedir. Ayrıca köyde geçmiş dönemlere ait eşyaların muhafaza edildiği ve gösterildiği Etnografya müzesi bulunmaktadır. Köyün camiiyle birlikte caminin bitişiğinde, zaman zaman cemaatin de abdest almak için kullandığı Zekiye Hatun Çeşmesi ve köyün Osmanlı zamanından kalma tek kubbeli hamamı bulunmaktadır.

Tarım ve Hayvancılık

Tarımsal çalışmalar, beslenme, eğitim, mesleki önderlik ve öğretim, kooperatifler, el sanatları, küçük sanayi, sosyal güvenlik çalışmaları, konut yapımı, planlama ve sağlık politikaları; kırsal alan ve ülke planlarıyla bir bütünlük arz etmelidir. Bu çerçevede, yaşam niteliğinin gelişmesi veya insan kaynağının iyileştirilmesi öngörüsü genellikle; bireyin gelirini artırmak, eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, insanca yaşamak için yeterli-dengeli beslenmek ve yaşanabilir ortamda soluk almak biçiminde algılanmakta ve tanımlanmaktadır. Tanımda yer alan boyutlar kırsal toplum açısından öncelikle geçerli ve gerekli özellikleri içermektedir. Doğal üretim kaynaklarının korunarak-geliştirilerek verimli kılınmasını, kalkınma ile

doğal kaynak dengesinin gözetilmesini, kalkınma süreçlerinde doğal ve çevresel değerlerin korunmasını, kalkınmanın ve doğal kaynakların yararlarının gelecek kuşaklara aktarılmasını ve insanın istikrarlı gelir ve yaşam güvencesinin sağlanmasını öngören bir yaklaşım olarak her kesim tarafından paylaşılan “sürdürülebilirlik” ve “sürdürülebilir kalkınma” kavramı, en az kentsel toplum kadar kırsal toplum için de temel bir gelişme anlayışı niteliği taşımaktadır (8. 5 Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyon Raporu, s.2-4).

Günümüzde köyün en önemli geçim kaynağını bahçe tarımı oluşturmaktadır. Köyün oldukça geniş bir alana yayılan, bol verimli toprakları üzerinde her çeşit meyvecilik ve sebzeçilik yapılmaktadır. 1960'lara kadar ana ürün olarak kestane ve kiraz görülür. 1960'larda kestanelerde mürekkep hastalığının görülmesiyle kestaneden elde edilen gelir düşmüştür. Ayrıca 1955 yılına kadar köyün yarıya yakın arazisinde tütün ekimi yapılmaktaymış. Günümüzde kiraz ve ahududu önemli ürünler arasında yer alır, ayrıca kestane üretimi de az da olsa devam etmektedir (Akkuş, 2009: 107). Ancak tütünün diğer tarımsal ürünlere göre daha az gelir getirmesi, köylülerin tütün yetiştiriciliğinden vazgeçmelerine neden olmuş. Hayvancılık da fazla gelişmemiştir. Tarıma makinenin girmesiyle de gizli işsizlik ortaya çıkmıştır.

İklim özelliği ve buna bağlı olarak ortaya çıkan zengin bitki örtüsü, Cumalıkızık Köyü'nün doğal zenginliğini arttırmaktadır. Köyde mevsimine göre, domates, kestane, incir, kiraz, böğürtlen, çilek, ceviz, ahududu ve kızılçık önemli tarımsal ürünlerdir. Köydeki yaşlı nüfus, tarımsal üretimle ilgili olarak ipek böcekçiliği ve tütünün de köyün uzun süreli gelir kaynaklarından olduğunu söylemektedirler.

Köy envanterinden alınan ve Tarım İl Müdürlüğü tarafından da onaylanan 2008 verilerine göre bitki hastalık ve zararlıları ile mücadelede sorun vardır. Ahududu ve böğürtlende olgunlaşmama ve mantar hastalıklarıyla mücadelede sonuç alınmamıştır.

Köy envanterinden ulaşılan 2008 verilerine göre Cumalıkızık'ta 50 inek, 50 dana, 10 boğa, 500-525 küçük baş hayvan, 160 kanatlı hayvan varlığı bulunmaktadır. Yıllık toplam süt üretimi 120000 kg, et üretimi 13.5 tondur. 5 modern 80 iptidai büyükbaş hayvan ahır, 4 modern 50 iptidai küçükbaş hayvan ahır bulunmaktadır. Yıllık bal üretimi 5 tondur. 6000 adet kiraz ağacı, 4500 adet kestane ağacı ve diğer meyve ağaçlarıyla birlikte köyde yaklaşık 10500 meyve ağacı bulunmaktadır. Günümüzde, Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Köyün, Orman köyleri grubuna giren bir yapısı vardır. Yapısal olarak, kır kent sürekliliğinin yaşadığı bir köydür.

Geleneksel Yapı

Sosyal olan günlük olanın bilgisini verir dolayısıyla dinamizmi ifade eder. Toplumsal gelişme ve değişme bu türden süreçlerdir. Ancak bu dinamizm statik kabul edilen kültürel öğelerden bağımsız değildir onunla anlam kazanır ve yaşar. Gelenekler, görenekler, örf ve adetler ise kültürel öğeler arasında sayılabilir. Araştırmanın sosyolojik boyutunda statik ve dinamik değerler ve bu değerlere yönelik köylünün yaklaşımı ortaya konmuştur.

Cumalıkızık Köyü İlköğretim Okulu eğitimcileriyle yapılan görüşmede, köy düğünlerinde önceleri yöresel adetler var iken artık Karadeniz yöresine ait adetlerin de kendini göstermeye başladığı belirtilmiştir. Bunun dışında geleneklerin kendini maddi olarak değerlendirmek için yaşadığı ve yaşatıldığı, köylünün de bu sebeple geleneksel el sanatlarını icra etmeye devam ettiği bildirilmiştir.

Coğrafi açıdan kentle iç içe olan ve idari açıdan da Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olan köy kentsel yapılaşmadan kendini soyutlamayı başarabilmiştir. Ancak iktisadi, sosyal ve etnolojik yapıda değişimler kaçınılmaz olmuştur (Akkuş, 2009: 52). Köyde mimari anlamda geleneksel yapı korunmakla birlikte, köyün popüleritesinin olumsuz etkisi sonucu geleneksel yaşam biçimi yozlaşmaktadır. Küçük yerleşim yerlerinde görülen dış dünyayı ve yaşamları ötekileştirme olgusundan uzaklaşmıştır (Akkuş, 2009: 38).

Köylünün Problemleri

Cumalıkızık Köyü'nde yapılan sosyolojik gözlem ve anket çalışmaları sırasında, halkla yapılan görüşmelerde en çok ifade edilen sorun; evlerin büyük olmasına rağmen oda sayısının azlığı ve kullanışsızlığı ile doğan bir evde iki ailenin barınma sorunudur. Katılımcılar bölgenin doğal sit alanı olmasından ötürü neredeyse bir çivi bile çakamaz olduklarını ve evlenen gençlerin köy dışına taşınmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Ankete katılan katılımcıların %41'i evlerinin tarihi, kültürel ve mimari bir değeri olmasını olumlu bulduklarını söylemişlerdir. Bu sayede köyün öneminin arttığını ve köylüye iş imkânı doğduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca "diğer" seçeneğini işaretleyenlerle yapılan görüşmelerde evlerini sağlık açısından olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Özellikle astım hastası olan köylülerle yapılan mülakatlarda hastalar evlerinden sağlık bakımından çok memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

Köylünün sosyal ihtiyaçlarının tespit edilmesine yönelik hazırlanan "*Cumalıkızık'ta gördüğünüz en önemli eksiklikler nelerdir?*" sorusuna

verilen yanıtlarda, halk hem sosyal hem de fiziki bakımdan gördüğü eksiklikleri dile getirmiştir. Sorunların başında ise alt yapı sorunu gelmektedir.

Tablo 4: Köyde Görülen Eksiklikler

GÖRÜLEN EKSİKLİKLER	KİŞİ
SIK ELEKTRİK KESİNTİSİ	8
İNTERNET OLMAMASI	11
ALTYAPI SORUNU	5
RESTORASYON	18
TANITIM- BİLİNÇLENME	8
SAĞLIK OCAĞI OLMAMASI	4
ÇEVRE DÜZENLEMESİNİN YETERSİZ OLUŞU	8
1'DEN FAZLA ŞIKKI İŞARETLEYENLER	16
DİĞER	3
BOŞ	9

Araştırma çerçevesinde, köy meydanında ve kendi evlerinde ticaret yapan köy kadınlarıyla yapılan doğrudan görüşme sonuçlarına göre; kadınların yaptıkları işi geliştirmek istedikleri ayrıca bu konuda eğitilmek ve bilinç sahibi olmak istedikleri bilgisine ulaşılmıştır.

Kadınlar yaptıkları işte vasıflı olarak ilerlemek istediklerini dile getirmişlerdir. Müşterilerine daha fazla yardımcı olmak için bu konuda eğitime ihtiyaç duyduklarını, müşterilerin güler yüz ve etkili iletişim beklediklerini, ayrıca yabancı müşterilerle dil bilmedikleri için diyalog kurmada güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir. En çok yaz aylarında olmak üzere İstanbul, Ankara, Bilecik, Kocaeli, Edirne gibi çeşitli il ve değişik ülkelerden köye ziyaretçilerin geldiğini söylemişlerdir. Kışın bile (hafta sonları) tezgaha 30-35 müşterinin uğradığını yazın bu sayının çok daha arttığını söylemişlerdir. Turizm potansiyelinin artmasına paralel olarak belli yerlerinin olması, başta pansiyonculuk olmak üzere farklı taleplere yönelik işyeri sahibi olma istekleri de vurgulanmaktadır.

Resim 3: El ve ev ürünlerinin pazarlandığı tezgâhlardan örnek

SONUÇ

Cumalıkızık Köyü'nün kentsel sorunlardan arındırılarak, özgün kimliğini koruması için Belediye, Uludağ Üniversitesi ve İl Özel İdaresi tarafından çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları sadece fiziksel değişimi amaçlayan projelerle sınırlı kalmayıp, insan unsurunu da içermektedir. Çalışmaların daha başarılı olması çeşitli disiplinlerin katkısına ve somut verilere bağlıdır.

Ulusal ve yerel ölçekte sahip olduğu maddi ve manevi değerleriyle önem taşıyan Cumalıkızık Köyü tarihi, kültürel ve doğal bakımdan özgün ve tipik bir örnek oluşturan bir yerleşim bölgesidir. Bu özelliklerini koruyabilmesi için köyün yakın çevresindeki izinsiz yapılaşmanın, plansız kentleşmenin önüne geçilmesi gerekmektedir.

Bol su kaynaklarına sahip olan köy, bu su kaynaklarının Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından oteller bölgesine ulaştırılması ve Bursa'ya içme suyu olarak tahsis edilmesi nedeniyle sulama suyu sıkıntısı yaşamaktadır. Köyün çok değerli kaynak suyu da piknik alanına aktarılmakta, köye ekonomik girdi sağlayacak işletme modelinin oluşturulması beklenmektedir.

Tarım köylerin ekonomisi için temel ve vazgeçilmez gelir kaynağıdır. Araştırmada sonuç olarak tarımsal üretimin çeşitliliğinin korunarak devamlılığının sağlanması gerektiği saptanmıştır. Bu sayede iş bulmak için köyden kente göç eden nüfusun köye geri dönmesi sağlanabilir.

Bunun için de her türlü tarımsal faaliyet desteklenmeli, geleneksel zanaatlar geliştirilmeli ve iş kollarının sayısı arttırılmalıdır. Bu sayede köy kapitalinin değer kazanması ve canlanması ile köy yaşantısının getirdiği zorluk ve eksiklikler yerini fiziksel, ekonomik ve sosyo kültürel kazanımlara bırakacaktır.

Yapılan sosyolojik araştırmada görülmüştür ki; sivil mimarlık örneklerine yönelik yalnızca fiziksel bir restorasyon çalışması köyün korunması ve geleceğe taşınması için yeterli değildir. Bu yüzden sosyal ve ekonomik yapıyı da canlı tutacak bir örnek model oluşturulmalıdır. Ekonomik model içerisinde ticari faaliyetler, el işi ve ev ürünlerinin satışları, ev pansiyonculuğu ve yeme içme mekânları sayılabilir. Ayrıca köyde başlayan turizm hareketliliğine yönelik olarak eklenecek olan yeni yapılarla birlikte kültür ve doğa turizminin canlandırılması gerekmektedir.

Cumalıkızık Köy halkının kendi kültürünün özünü kavraması ve değişimi gelişme olarak değerlendirmesi açısından halkın bilinçlenmesi için her türlü eğitsel, sosyal ve kültürel örgütlenme sağlanması gerekmektedir.

Kaynakça

8. 5 Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyon Raporu.
- Akıncıtürk, Nilüfer, “*Kızıklar’dan Kalan Yapısal Değerler ve Cumalıkızık*”, Bursa Defteri (3 aylık Kültür ve Düşün Dergisi), Mart 2001, Sayı 9, Bursa Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş., Altan Matbaası, İstanbul, 2001.
- Akkuş, Mine, Cumalıkızık Köy Monografisi, Ekin yay., Bursa, 2009.
- Akkuş, Mine, “*Cumalıkızık Köyü*”, Editörler: Kaplanoğlu, Raif; Elbas, Aziz, Uludağ’ın Beşbirliği Bursa Kızık Köyleri, Reklamland, Bursa, 2009.
- Dara, Ramis, “*Merhaba Cumalıkızık ve Hoşça Kal*” Bursa Defteri (3 aylık Kültür ve Düşün Dergisi), Mart 2001, Sayı 9, Bursa Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş., Altan Matbaası, İstanbul, 2001.
- Dostoğlu, Neslihan, “*Bursa Kızık Köylerinde Doku ve Sivil Mimarlık Örnekleri*”, Editörler: Kaplanoğlu, Raif; Elbas, Aziz, Uludağ’ın Beşbirliği Bursa Kızık Köyleri, Reklamland, Bursa, 2009.
- George, Pierre, Nüfus Coğrafyası, Gelişim yay., Çev.: Tanju Gökçöl, İstanbul, 1976.
- Gürer, Nilüfer, Kırsal Geleneksel Konut Dokusunun Turizm Bağlamında Değerlendirilmesi Cumalıkızık Örneği, Gazi Üniversitesi, FBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003.

- Gürlük, Serkan, Kırsal Kalkınma Projelerinin Makro Ekonomik Kriterlere Göre Değerlendirilmesi Cumalıkızık Örneği, Uludağ Üniv. FBE. Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2001.
- Kırayoğlu, Mithat, “*Cumalıkızık Tarihsel Dokusunu Koruyan Bir Osmanlı Köyü*”, Bursa Defteri (3 aylık Kültür ve Düşün Dergisi), Mart 1999, Sayı 1, Bursa Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş., Altan Matbaası, İstanbul, 1999.
- Oğuzoğlu, Yusuf, “*Bursa Kızık Köylerinin Tarihsel Kökeni*”, Bursa Defteri (3 aylık Kültür ve Düşün Dergisi), Mart 2001, Sayı 9, Bursa Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş., Altan Matbaası, İstanbul, 2001.
- Saral, Mehmet Vasfi, Yeşilin Üzerine Yazılan Tarih Cumalıkızık, Yıldırım Bld. yay., Bursa, 2007.
- Uluumay, Esat, “*Dünden Bugüne Cumalıkızık*”, Editörler: Kaplanoğlu, Raif; Elbas, Aziz, Uludağ’ın Beşibirliği Bursa Kızık Köyleri, Reklamland, Bursa, 2009.